

Rabbis – Egypt
Oct. 9, 1994

1) Halachic Sensibility of the Jewish People

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף טו עמוד א

פעם אחת חל ארבעה עשר להיות בשבת שכחו ולא ידעו אם פסח דוחה את השבת אם לאו אמרו כלום יש אדם שיודע אם פסח דוחה את השבת אם לאו אמרו להם אדם אחד יש שעלה מבבל והלל הבבלי שמו ששימש שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון ויודע אם פסח דוחה את השבת אם לאו וקראו לו אמרו לו כלום אתה יודע אם הפסח דוחה את השבת אם לאו אמר להם וכי פסח אחד יש לנו בשנה שדוחה את השבת והלא הרבה יותר ממאתים פסחים יש לנו בשנה שדוחה את השבת אמרו לו מנין לך אמר להם נאמר מועדו בפסח ובמדבר כה+ מועדו בתמיד מה מועדו האמור בתמיד דוחה את השבת אף מועדו האמור בפסח דוחה את השבת ועוד קל וחומר הוא ומה תמיד שאין ענוש כרת דוחה את השבת פסח שענוש כרת אינו דין שדוחה את השבת מיד הושיבוהו בראש ומינוהו נשיא עליהם והיה דורש כל היום כולו בהלכות הפסח התחיל מקנטרן בדברים אמר להן מי גרם לכם שאעלה מבבל ואהיה נשיא עליכם עצלות שהיתה בכם שלא שמתם שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון אמרו לו רבי שכח ולא הביא סכין מערב שבת מהו אמר להן הלכה זו שמעתי ושכחתי אלא הנה להן לישראל אם אין נביאים הן בני נביאים הן למחר מי שפסחו טלה תוחבו בצמרו מי שפסחו גדי תוחבו בין קרניו ראה מעשה ונזכר הלכה ואמר כך מקובלני מפי שמעיה ואבטליון

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף מה עמוד א

רבי טרפון אומר בורא נפשות רבות וחסרונן אמר ליה רבא בר רב חנן לאביי ואמרי לה לרב יוסף הלכתא מאי אמר ליה פוק חזי מאי עמא דבר

תלמוד בבלי מסכת עירובין דף יד עמוד ב

רבי יוסי אומר רחבן שלשה טפחים אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה כרבי יוסי לא בהילמי ולא בלחיין אמר ליה רב הונא בר חנינא בהילמי אמרת לן בלחיין לא אמרת לן מאי שנא בהילמי דפליגי רבנן עליה לחיין נמי פליגי רבנן עליה אמר ליה שאני לחיין משום דקאי רבי כוותיה רב רחומי מתני הכי אמר רב יהודה בריה דרב שמואל [בר שילת] משמיה דרב אין הלכה כרבי יוסי לא בהילמי ולא בלחיין אמר ליה אמרת אמר להו לא אמר רבא האלהים אמרה וגמירנא לה מיניה ומאי טעמא קא הדר ביה משום דרבי יוסי נימוקו עמו אמר ליה רבא בר רב חנן לאביי הילכתא מאי אמר ליה פוק חזי מאי עמא דבר איכא דמתני לה אהא השותה מים לצמאאו אומר שהכל נהיה בדברו רבי טרפון אומר בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שבראת אמר ליה רב חנן לאביי הילכתא מאי אמר ליה פוק חזי מאי עמא דבר

תלמוד בבלי מסכת מנחות דף לה עמוד ב

א"ל רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי מהו למיתפריה ועייליה לתפירה לגאו אמר פוק חזי מה עמא דבר.

2) Rabbis as M'sader Kiddushin

שו"ת מהר"ם מינץ סימן קט

יען אשר אני משה מינץ, ח"מ, ראיתי שמקצת בני אדם, רגילי לעסוק בדיני כתובות ונישואים וקידושין, אע"פ שאינם בקיאים בדיניהם, ואמרו חכמים, מאן דלא ידע בטיב קידושין לא יהא עסק בהן, לכן ארשום קצת דיני כתיבת כתובה, דיני קדושין ומשפטים, ותיקון הנישואין ושייך ליה, גירעון ותוספות, וכתובת דאירכסא, וכתובת מחזיר גרושתו, ושטר חליצה, ונתינת הסבלונות, חיבור יפה כדי להגות בו ולראות משפטן.

שו"ת מהר"ם מינץ סימן פו

נשאלתי מי שהוא אבל תוך ל' על אביו, או על אמו, והוא רב מהור"ר, או החבר עיר שנוהגים ליתן לו ברכת אירוסין (מן) [או] נישואים, אם מותר לברך שניהם או אחת מהן מאחר שהוא שמחה. ונ"ל דמותר לרב או לחבר עיר לעשות ברכת אירוסין או אפי' ברכת נישואין אפי' תוך ל', דהא אפי' בסעודת מצוה יש דיעות על הא דתניא באבל רבתא, על כל המתים אסור לכנס לבית השמחה עד ל' יום, ועל אביו ואמו י"ב חדש, אא"כ היה לש"ש. ואיתא ע"ז בשמחות מהר"ם וכן בתשובה המיימו' וז"ל משמע מהכ"ל דסעודה מצוה יש בה היתר כול כגון שהיה משיא יתום ויתומה. וברושלמי יש כגון חברת אכילת פסח או מעשר שני כו' וכן כ"ד שצריך הוא עצמו לעשות כול וכל זה אינו אלא מל' ואילך באביו ואמו אבל בתוך ל' כל סעודה בעולם אסור. ולעיל מיניה מייתי דברי רבה בר רב הונא, דלישנא קמא דס"ל דסעודת רשות הוא דאסור אבל סעודה מצוה מותר ליכנס תוך ל', וכן מייתי דברי אמימר ע"ש והאריך, אך אח"כ כתב ראב"ה, וז"ל ודווקא סעודת שמחה, אבל לילך לברכת נישואין ולברכת אירוסין מותר מיד לאחר ז', שהרי אין שם שום שמח' לא ריקו' ולא טיפוח ושחוק. וראב"ד כת' לאחר ל' דווקא ולא נתן טעם לדבריו עכ"ל. וכן איתא בסא"ז דכניסה בלא אכילה שרי באבילות דאביו ואמו אבל לאכול אסור עד לאחר ל' ע"ש. וכן כתב, דאבל אפי' תוך ז' מותר להיות בעל ברית, ושיש לו לילך לב"ה להיות בעל ברית, אך אין זה כ"כ ראיה, דאין בו כ"כ שמחה משום דאיכא צערה לינוק'.

כדמחלק שם בשמחות מהר"ם דיש מתירים לאכול שם מהאי טעמא ע"ש. ש"מ דמותר לברכת אירוסין ונשואים אחר ז', וזה משמע אפי' מאן דלא עביד שום מצוה, רק לשמוע הברכה מותר ליכנס, מכ"ש אם האבל עצמו עבד מצוה שמכניס חתן וכלה לחופה, ומברך ברכת אירוסין ונישואין, ואיפשר אפי' ראב"ן דכתב דווקא לאחר ל', מודה אם האבל עצמו המברך דשרי תוך ל'. אע"ג דאיתא שם וז"ל אמנם נהגו עלמא שאבילים אין נכנסו לבית חתנים בשעת הברכה כל י"ב חדש על אביהן או אמן, אלא עומדי לחוץ לבית לשמוע הברכה. וכן כתב האגוד'. וזה מיירי דווקא מי שלא מברך רק שמע הברכה, [אבל] אם הוא האבל עצמו מברך שרי כדי שיגמול חסד לחתן ולכלה, ועבלי מצוה גדולה, דתנו רבנן, מבטלין ת"ת להכנסת כלה. וכן הא דאיתא פ"ב דכתובות דהרבה עניינים עבדו רבותי לפני הכלה, מרקדי לפניהם כו', וכן בריש פ"ב דערובין, ויביאה אל האדם, מלמד שעשה הקב"ה שושבינות עם האדם, למדך תורה דרך ארץ שיעשה גדול לקטן שושבינות ואל ירע לו. מ"ת, אדרבה היא הנותנת משום דהוה מצוה רבה, מש"ה ה"ל לאבל שמחה רבה בקיום המצוה, לכן יהא סברא לאסור לאבל לברך. הא ליתא, דת"ת הוא קיום מצוה גדולה, מ"מ אינו אסור רק תוך ז', ולא מצינו דשמחת קיום מצוה גורם איסור לאבל לעשות מצוה, רק שהמצוה היא עצמו שמח, כגון לאכול ולשתות שמצוה היא עצמו שמחה, וכן שמחה בלא מצוה אסור תוך ז', כדאית' באבל רבת' דאבל לא יניח תינוק לתוך חיקו תוך ז' מפני שמביאו לידי שחוק. וכן על אביו ואמו אסור לילך בסחורה כל דדומה לשמח, וזהו שמח' דלא מצוה, אבל קיום מצוה מותר לאבל אע"ג דהקיום מצוה גורם שמחה בלב האבל. ועתה אמינא, לא מבעיא ברכת אירוסין פשוט דמותר, דאין כל כך אפויי שמחה בשעת אירוסין, וגם תוך הברכה אינה מוזכר שום שמחה כמו בברכת נישואין, אע"ג דעתה אנו עבדי ארוסין ונשואין בבת אחת, מ"מ האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי, וכן מפסיקי' אנו בנייהו כדי לעשות היסח הדעת, לברך גם בפ"ה לברכת נישואין. אלא אפילו לברכת נישואין מותר, כי בשעת הברכה אירוסין ונישואין, אין שם שמחה, כי אם אחר כך בשובו מן הברכה לבית חתנות, ולכך מלבישים הכלה סרגנות של נשים, שקורין רוקלין להזכיר יום המיתה, וכן עטופה בסרביל או הקור"ן על ראשה כאבילה וכן החתן מעטף במטרון בראשו כאבל, וכן נותנים אפר מקל' בראשו במקום הנחת התפילין להזכיר חורבן ירושלים ולקיים מה שנ' אפר תחת פאר, ונאמר תדבק לשוני לחכי אם לא אעלה וגו', וכן נמי יש עירוב שמחה בשעת ברכת נישואין, כדאיתא פ' אין עומדין בריה דרב עבידא ליה הילולא לבריה, חזי רבנן דקא בדחו טובא, אייתי כסי דדמי יקרא וכו', ותבר קמיה כו' ואז עציבו וכו', ואיתא בתוס' ע"ז, מכאן נהגו לשבור זכוכית בנישואין עכ"ל ע"ש. לכן אין למנוע מליתן הברכות, אפילו ברכת נישואין לרב או לחל העיר האבילי, אפי' אם יש שם בעיר ב' רבנים, ונוהגים ליתן הברכות לשניהם, גם עתה שאחד אבל על אביו או אמו, לא ימעט כבודו בשביל האבילות, כי כבוד ת"ח גדול מכהן גדול וגדל ממלך, גדול מכ"ג דתנן בסוף הוריות [ממזר ת"ח קודם לכהן גדול עם הארץ. וגדול ממלך, כדמפרישי התו'] על הא דא"ר שמעון בן שטח, ינאי המלך עמוד על רגליך, ופר' וצורב' מדרבנן א"צ וכו', דכבוד תורה עדיף ממלך, אע"ג דמלך עדיף לענין זה דאינו יכול למחול על כבודו, שנא' שום תשים וגו', מ"מ לענין כבוד ת"ח עדיף, כדאיתא נמי פ' שבו' עדות רב יימר הוי ידע סהדותא למר זוטרא אתי לקמיה דאמימ, אותבינהו לכולהו, א"ל רב אשי והא אמר עולא מחלוקת בבעלי דינא, אבל בעדים ד"ה בעמידה א"ל היא עשה והאי עשה, עשה דכ"ת עדיף. וכן הוא הדין, אם הרב עושה ברכת נישואין, כגון שיש רב אחד דזקן או גדול ממנו שעשה ברכת האירוסין, אז הרב האבל אל ילך לבית החתונה או בב"ה במקום שנעש' שם הברכה, רק יעמוד בחוץ אצל שאר אבילים, עד אחר ברכת אירוסין, ואז ילך לבית חתונות או לב"ה, אצל מעמד חתן וכלה כדי לעשות ברכ' נישואין. ואם הרב האבל יעשה ברכת אירוסין ולא ברכ' נישואין, אז אחר שעשה ברכת אירוסין וסדר קדושין וקריאות הכתל וקניין על הכתל והתנאים כתיקונה, ילך חוץ לבית חתונות אצל שאר אבילים לשמוע ברכת נישואין, אך בין כך ובין כך לא ילך הרב האבל ולא שום אבל לבית חתונות או לב"ה עם שאר הקהל, כי מנהג' ללותו בכלי שיר שילך לפני החתן, לכן אל ילך האבל כלל עם כלי שיר, כאשר כתב ראב"ה כדלעיל וז"ל, אבל לילך לבית נישואין מותר מיד לאחר ז', שהרי אין שם שמחה לא ריקוד ולא טיפוח ושחל עכ"ל, ש"מ כשיש טפוח דדומה לכלי שיר אסור, אלא רב האבל ימתין בב"ה או בית חתונות עד שבא החתן. וכמעט קרוב לי בודאי שראיתי הלכה למעשה מן ה"ה מהרר"ז קיצין ז"ל בקהילות וירצבור"ק, שבתוך ל' לאבלו' על אשתו עש' ברכת אירוסין ונישואין, אך שמעתי יש רבותינו מונעים את עצמו מלברך ברכת אירוסין ונישואין כל י"ב חדש, ויש מונעים דוקא תוך ל' של אבילות אב ואם, אבל אח' כך כל י"ב חדש אין מונעין, ואם המניע משום איסורא איני יודע מנין ומהיכא ראייתם, וגם אני שמעתי י"א טעם המונעים לא משום איסור, רק משום הואיל ואבילות איתרע מזליה, ולא ניחא ליה לאיניש לעשות ע"י שום עסק, הן מקח וממכר הן שאר עסק, פן ח"ו לא יצליח, וכן לא רצה לקבל מהם לא ברכת אירוסין ולא ברכת נישואין לחבר הזוג ע"י, ואמרי' סימנא מלת' היא כדאיתא פ"ג דהוריות ע"ש במרדכי בהל' י"כ. וכן אמרי' שמהאי טעמא יש קהילות שאין מניחי אבילים על אב או אם להתפלל כל ימי החול כי מקפדין הקהל שיהא האבל ש"צ שלהם יען כי איתרע מזליה. אכן טעמא אחריני שמעתי דמשו הכי אין מניחין האבילי להתפלל משום דכמ' אבילים עם הארצים ולא יודע' להתפלל העברי בתיקונה ומתפללין בשיבוש לכן מונעים אפי' היודע' כדי שלא לבייש את שלא יודעים, כדאיתא בסוף בכורים, שהכהן מקרא שלא לבייש שאינו יודע לקרות, וכן נמי כדי דלא אתי לאינצויי, כי רוב בני אדם מחזיקים את עצמם כיודע. ומהאי טעמא נוהגין באילו המדינות שחזן קורא בתורה ולא הנקראי כדאי' בטור א"ח, אך באלו המדינות ליתא להנהו תקנת' דקפידו ומניחים האבלים כל ימות החול להתפלל, ואמינא אי טעמא משום קפידא מזה לא אדבר, רק דיני כתבתי, ה' ית' יזכנו לראות בביאת משיחנו, ויזכינו לשמוע בחדות קול ששון ושמחה, וקול חתן וקול כלה, באגודות ישראל, בבנין אריאל, כנ' משה טרוד משה לוי מינץ.

3) Decree of Congregation to Annul Kiddushin in Time Period of Late Rishonim – Can this Work?

שו"ת מהר"י בי רב סימן מב

מהמפתחות/ והביאה מוהר"ם ן' אלשקאר זלה"ה /ס' ט"ז+/ שאלה ילמדנו רבינו על מעשה שאירע במצרים בבחור א שאמר +/ שנתן מעות לנערה א' לקידושין והעדים העידו ואמרו שהן ראו שנתן לה המעות וזהו טופס העדא עדים הראשונים שהעידו על זה:

במותב תלתא כחדא הוינא/ הוינא/ נחנא בי דינא דחתמין לתתא כדאתו רבי אברהם קארמונה ור' אברהם ישראל והעידו שביום ה' שעבר בשעה שיצאו מבית הכנס' ראו את כר' אוקאניי' שהיה עומד עם ארדואיניא בתו של רבי מאיר צרפתי במדרגה הגדולה של הסולם שהוא בדיהליס של השער הפונה למבוי הקראים והוציא מחיקו ר' שמואל הנז' דינר זהב ויניציאנו ואמר לאורדואיניא הנז' שתקחי זה הדינר בקידושין לי ולקחה אותו והלכה לה ומה שהעידו בפנינו כתבנו וחתמנו ביום שלישי עשרה ימים לחדש ניסן שנת הרפ"ז ליציירה פה מצרים והכל שריר וקיים ע"כ לשון טופס העדאת עדות הראשונים. וטופס העדאת עדים האחרונים הוא זה:

במותב תלתא כחדא הוינא נחנא בי דינא דחתמין לתתא כד אתא לקדמנא רבי אברהם ן' עזרה והעיד שביום ה' שעבר היה מכבד הבית שער של הבית שדר בו הכ"ר יוסף גבאי אותו הבית שער הפונה למבוי הקראים ויצא החכם הנזכר ללכת לבית הכנסת ופתח לו הדלת ואחר שיצא החכם הנז' בעודו מכבד הבית שער הנזכר ראה רבי אברהם קארמונה ורבי אברהם ישראל עומדים מחוץ לבית שער הנזכר ואמר להם מה אתם עושין פה כי האבק עולה עליכם ואמרו לו יש לנו מעט עסק בכאן ומיד סגר הדלת כדי שלא יזיקם האבק ואחר שעה בא החכם הנזכר מבית הכנסת ופתח לו הדלת ועלה לביתו וחזר וסגר הדל ואח' זה נתעכב שם בשתי שעות והוא עושה מלאכתו ובכל זה הזמן לא נכנס שום אדם בפתח הנזכר וכן העיד רבי אברהם אלאשרקי שביום ה' הנזכר היה מכבד הבית שער הנזכר בחברת אברהם ן' עזרה הנזכר ושעברו הדברים כמו שאמ' אברהם ן' עזרה הנזכר ע"כ טופס העדויות:

תשובה יראה לי שאין בית מיחוש באלו הקדושים כלל מכמה צדדים ומה שראוי לחקור תחלה הוא אי עבידי אינשי למיטעי בכל זה הזמן שיש בין העדים הראשונים והאחרונים שהוא קרוב לשתי שעות ואם ת"ל דלא עבידי למיטעי אי הוי עדות מוכחשת או עדות מוזמת ומאי נפקא מינה בין עדות מוכחשת לעדות מוזמת ואחר זה נחקור אם נאמן עד אחד להעיד שעדין לא היתה בוגרת ואת הבת +זאת הבת+ וגם הנשים אם הם נאמנות להעיד או אם צריך שני עדים כשרים וגם בלשון הקידושין שהעידו שאמר המקדש אם הוא ל' שיועיל בקידושין אם לאו. וגם את"ל שבשעת הקידושין בדקו לבת ויש עדים שהיתה מ"ד שנים או ט"ו שנים ומצאו לה שהיו לה סימנין אם נאמר עתה הוא שנולדו לה הסימנין וצריך להמתין ששה חדשים אחרים או נאמ' כאן נמצאו וכאן היו מיום שהית' משנים עשר שנה ויום א' וגם נחקור מענין התקנה שיש בקהלות מצרים שלא לקדש בלא רשו' ב"ד ועשרה וזה קדש שלא ברשות בית דין ועשרה מה דינו ואם יש הפרש אם מתקני התקנה אמרו בפירוש שיהיו קידושין מופקעים מי שיעבור על תקנתם או אם לא אמרו אלא שהחרימו בלבד סתם על כל מי שיעבו' על תקנת' אם נאמר שכונתם היה שיהיו קידושין מופקעין. או נאמר שאין כונתם אלא שיהיו מותרים אבל לא שיהיו קידושין מופקעין...

גם מענין התקנה יראה לי שאין שום חשש באלו הקידושין כלל מפני שודאי חכמים כשתקנו התקנה כוונת' לא היתה אלא להפקיע הקידושין דלאם/ דאם/ לא כן מה הועילו בתקנתם:

ואף אם הריב"ש ז"ל +בתשובה סי' שצ"ט+ היה מצריך גט לחומרא כשיש תקנה להפקיע הקידושין אינו מן הדין שכך הוא אומ' בפ'י שלא היה מן הדין אלא מצד חומרא:

ואף שהמתקנים לא אמרו אלא שיהיה בחרם מי שיקדש ולא פירשו בפירוש שיפקעו הקדושין כתב הרב ר' דוראן +תשב"ץ ח"א סי' קל"ג+ שהי' מסתפק אם כוונתם בזה החרם להפקיע הקידושין או להחרימם בלבד שכתב וז"ל ואם התקנה היא סתומה ולא פירשו דבר מזה אלא אמרו שלא יהא רשות ביד שום אדם לקדש אלא בשעת הנישואין ודאי שעבר על גדרן ראוי הוא לעונשין אבל מספקא לי אי אפקיעו לקידושין מניה או לא ולא שאני מסופק אם יש כח בידם על זה דודאי יפה כחם בזה אלא שמספקא לי אם היה דעת הציבור להפקיע הקידושין אם לאו ואין הדבר יוצא מידי ספק עד כאן לשוננו:

הכלל העולה שזאת האשה היא מותרת לגמרי מצד כל הצדדין שכתבתי למעלה ואין בזה שום חשש כלל וראוי ליסר למקדש ולעדים שעברו ופרצו גדר הקדמונים וכתוב פורץ גדר וכו' וכל השומעי' ישמעו ויראו ולא יוסיפו לפרוץ גדרן של ראשונים ולא תהיינ' בנות יש' נחשבות לפריצי הדור כהפקר והן זרע ברוכי ה': נאום החותם יעקב בי רב

שו"ת הריב"ש סימן שצט

טורטשה. לחכם רבי אברהם בן אלפואל, נר"ו.

שאלת: הקהל הסכימו לעשות גדר ותקנה: שלא יהא רשות ביד שום אדם, לקדש שום אשה: כי אם בידיעת נאמני הקהל, ובפניהם, ובפני עשרה. ואם שמא יעבור ויקדש, שלא כנוכח: שיהיו קדושי נפקעין, ובטלים. ומעתה, ובאותו זמן; מפקירין הקהל כסף, או שוה כסף שיקדש בו, ושיהי' מופקר ומבוטל. והקדושין יהיו מופקעין. והאשה ההיא תוכל להנשא, מבלי שום גט. ואפי' גט מספק, לא תצטרך. ונסתפקת: אם כח ביד הקהל, להפקיר ממון אחרים? אפילו ממון קטניהם, שאינן כדאי לקיים, ולהסכים בתקנה. כל שכן, ממון הנולדים, והבאים מחוץ: לדור שם? ואף אם יסכים הרב והזקן שבעיר, בתקנה; אין כח בידם: להפקיע קדושין של תורה, מטעם: כל דמקדש, אדעתא דרבנן מקדש. ואפקיענהו רבנן לקדושיה מיניה. שלא נאמרו הדברים, אלא אדעתא דרבנן: שהיו גדולים בחכמה ובמנין, וגם היה בידם כח: להפקיר, ולהעניש, ולהפקיע. אבל בזמן הזה,

שהחכמים נדונין, כהדיוטות; אין כח בידם להפקיר ממון אחרים. כ"ש להפקיע קדושין של תורה! ולא נאמר: יפתח בדורו, כשמואל בדורו; אלא להורות על פי התורה. אבל לבטל דבר תורה, לא! ועוד, שזה מעין קנס הוא: ואין דנין דיני קנסות בחוצה לארץ. כי מה שנהגו הקהלות לעשות תקנות, ולשום קנסות ונגבין; הוא מפני רשות הנתן להם מצד המלכות; דדינא דמלכותא, דינא. ע"כ תורף השאלה.

תשובה: יכולין בני העיר לעשו ביניהם תקנות, וגדרי, והסכמות, ולקנוס העובר עליהם, מדין תורה. דגרסי' בב"ב (ח'): ורשאין בני העיר להתנות על המדות, ועל השערים, ועל שכר פועלי, ולהסיע על קיצותם. ופרש"י ז"ל: לקנוס העובר על קיצת דבריהם, ולהסיעו, ממדת דין תורה. ע"כ. ולא זו בלבד אמרו, אלא: אף בכל ענין שיראה בעיניהם: לתקן, ולקנוס העובר; הרשות בידם. אלא דלרבותא נקט הני: ואע"ג דאינן דברים כוללין לכל בני המדינה, אבל הם כנגד: מוכרי פירות לבד; או כנגד הפועלים לבד, ואית להו פסידא בהכי; אעפ"כ הרשות בידם. דהכי גרסינן עלה בתוספתא: רשאין בני העיר לומר: כל מי שיראה אצל פלוני, יהא נותן: כך וכך. וכל מי שיראה אצל מלכות, יהא נותן: כך וכך. ע"כ. ולא סוף דבר, בני המדינה; אלא אפי' בני אומנות אחת, יכולין להתנות ביניהם, בעניני אומנותן, ולקנוס העובר. דלגבי אומנותם, הוה להו כבני העיר. כדאיתא התם / מסכת בבא בתרא / (ט') בעובדא: דהנהו טבחי, דאתנו בהדי הדדי: דכל דעביד ביומא דחבריה, לקרעוה למשכיה. וכן בתוספתא: רשאין הצמרין והצבעין, לומר: כל מקח שיבא בעיר, נהא כלנו שותפין בו. רשאין הנחתומין, לעשות רגיעה ביניהם. רשאין החמרים, לומר וכו'. רשאין הספנין, וכו'. ומה שאמרו בגמ', גבי הני טבחי: דה"מ? היכא דליכא אדם חשוב. אבל היכא דליכא אדם חשוב, לאו כל כמיניהו דמתנו. כלומר: אא"כ, יסכים הוא עמהם. נראה: דהיינו דוקא בבני אומנות. דכל היכא דליכא אדם חשוב, ולא עשו בהסכמתו, לא הוה כבני העיר; ואינם יכולין להתנות, אלא כיחידים ובקנין. אבל בבני העיר, לעולם יכולין להתנות, ואינן צריכין להסכמת אדם חשוב שבעיר. וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל, שלא הזכיר דין זה: של אדם חשוב; בבני המדינה, רק בבני אומנות. ואע"ג דמלישנא דגמ', משמע: דקאי אף על בני העיר. דכי אותביה רב יימר לרבא, דחייבינהו להנהו טבחי, דקרעוה למשכא דחבריה; מברייא: דולהסיע על קיצותן, דמתניא גבי: בני העיר. שני רב פפא: הני מילי: היכא דליכא אדם חשוב. אבל היכא דליכא אדם חשוב, לא כל כמיניהו: דמתנו. י"ל דהכי קאמר: מאי דמדמית: בני אומנות לבני העיר; ה"מ: היכא דליכא אדם חשוב, דאז הם באומנותם, כבני העיר, בתקנות העיר. אבל היכא דליכא אדם חשוב, ועשו בלתי הסכמתו, אינם אלא כיחידים; ולא כבני העיר. ולעולם, בני העיר אינן צריכין להסכמת אדם חשוב שבעיר. אלא כל שהסכימו רוב הקהל, וגדוליהם הרגילין לפקח בעסקיהם, תקנתם קיימת. וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב, וז"ל: הא דאמרין, בהנהו טבחי: דהיכא דליכא אדם חשוב, לאו כל כמיניהו דמתנו. נראה: משום דלמא איכא פסידא דלקוחות, דמיקרי זביני. הלכך לאו תנאה הוא, עד דשקלי רשותא מיניה. ואע"ג דחזינא השתא: דליכא פסידא; לא הוי תנאיהו, תנאה. עכ"ל. נראה מלשונו: שלא נאמר דין זה של אדם חשוב, אלא בבני אומנות. ומפני שבתקנה, אפשר שיהיה הפסד לבני העיר. אבל בבני העיר עצמם, יכולין להתנות כרצונם; ואף הקטנים בכלל תקנתם, לכשיגדלו. שאם לא כן, בני העיר כשמתנין על השערים, ועל המדות, ועל שכר הפועלים, ומסיעין על קיצותן: היו צריכין לחדש תקנתן בכל יום, מפני הקטנים שנעשים גדולים, יום יום. וזה דבר בטל! אלא כל בני העיר בכלל תקנתן, ואף הנולדים לאחר מכן. שהרי יכולים הצבור לעשות תקנה עליהם, ועל זרעם כמו שמצינו, בפלגש בגבעה. שלפי שנשבעו: איש ממנו, לא יתן בתו לבנימין, לאשה; נאסרו הדור ההוא. והיו אסורים הדורות, עד שהוצרכו לדרוש: ממנו; ולא מבנינו, כמו שמפורש בפ' יש נוחלין (קכ"א). הא אלו אמרו: ממנו ומבנינו; או שאמרו: סתם; היה החרם חל, אף על הדורות הבאים. וכתב הרמב"ם ז"ל במשפט החרם: שכן הדין בכל קבלת הרבים: שחלה עליהם, ועל זרעם. כדאשכחן בקבלת התורה. וכן במגלה, או בצומות, ועוד, שאפילו בדברים שלא קבלו עליהם בני העיר, בהסכמה; אלא שנהגו כן מעצמם, לעשות גדר וסייג לתורה, אף הבנים חייבין לנהוג באותו גדר. כדאמרין במס' כת פסחים פ' מקום שנהגו (נ'): בני בישן נהגו דלא הוה אזלי מצור לצידן, במעלי שבתא. אתו בנייהו לקמיה דרבי יוחנן. אמרו ליה: אבהתנא, הוה אפשר להו. אנן, דלא אפשר לן, מאי? אמר להו: כבר קבלו עליהן אבותיכם, וכתבי: שמע בני מוסר אביך, ואל תטוש תורת אמך. ואם לא היה ביד האבות לתקן על הבנים, איך היו הבנים אסורין, במה שנהגו בו אסור האבות, מעצמם? והלא אף אם עשו הגדר ההוא בפ' ריש, ובהסכמה; לא היו יכולין לשתף הבנים עמהם. אלא ודאי, בני העיר יכולין לתקן עליהם, ועל הדורות הבאים. וכיון שיכולין לתקן עליהם, יכולין גם כן להסיע על קיצותן. וכן, הבאין מחוץ לעיר לדור שם; הרי הם כאנשי העיר, וחייבין לעשות כתקנתן. והרי הם כאלו קבלו עליהם בפ', כל תקנות העיר, בעת בואם; כל שאין דעתם לחזור. ואף בדברים שהיו אסורין בהם בעירם, מפני מנהגם, הותרו בהם: כל שאין דעתם לחזור, ואין מנהג העיר שבאו לדור בה, לאסור. כדאמרין בפ' דחולין (י"ח): כי סליק רבי זירא, אכל מגרומתא דרב ושמואל. ואקשי: רבי זירא לית ליה: נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם? ואסיק רב אשי: ה"מ? בדעתו לחזור. ור' זירא, אין דעתו לחזור הוה +ב"י יו"ד ס"י רי"ד. שו"ע שם ס"ב. וע"ש בש"ך סק"ח. + ואם בדבר אסור, כך: כל שכן בענין ממון, כגון הקנסות שהסכימו בתקנותיהן; שיש לנו לומר: שקבלום עליהם, כשבאו לדור שם, בעיר ההיא. והרי הם כבני העיר, ובכלל תקנותיהם. ולפי זה עלה בדינו: **שהקהל יכולים לקנוס בתקנותיהם, כפי אשר יראה בעיניהם.** ואפי' בחוצה לארץ: דהא עובדא דהנהו טבחי, דאתא לקמיה דרבא; בחוצה לארץ הוה. ולא קשיא מדאמר': דאין דנין דיני קנסות בבבל. שהדבר שהסכימו עליו בני העיר, הרי הוא כאלו: קבלוהו כל א' על עצמו, ונתחייבו בו. ועוד, כיון שעשו כן, מפני שראו שיש גדר ותקנה בדבר; הוה ליה כהודאות והלוואות: ושליחותיהו קא עבדי. וגובין הקנסות ששמו בתקנתן. וא"ת: והא אמרין בגיטין פ' השולח (ל"ו), גבי פרוזבול: דלמא כי תיקן הלל, לדרי עלמא; כגון: בי דינא דרב אמי ורב אסי, דאלימי לאפקועי ממנו. אבל בי דינא אחרינא, לא דאלמא: אין כל ב"ד יכולין להפקיע ממון. אף אם נאמר כן, לא קשיא לנדון זה. דהתם הוא כגון: פרוזבול להפקיע ממון של זה, שלא כדין; לכתוב עליו פרוזבול. אבל מה שעושין בני העיר בעירם, לענין תקנותיהם, הרי הם: כבי דינא דרב אמי ורב אסי;

ועדיפי מינייהו. ועוד, שכתב ר"ת ז"ל: דלאו כבי דינא דרב אמי ורב אסי; דוקא, קאמר. אלא: בי דינא רבה, באתריה. ויפתח בדורו, כשמואל בדורו. ולא אתא לאפוקי, אלא כגון: רבנן דבי רב אשי; דלא הוו בי דינא רבה. דהא הוי רב אשי באתרייהו, דאלימ מינייהו. אבל כל ב"ד קבוע בעירו, יכול להפקיע ממון, וכ"ש הקהל. וכן נראה בפ' ואלו מגלחין (ט"ז), דאמרין התם: מנא לן: דמפקרין נכסי? דכתב: ואשר לא יבא לשלשת הימים, בעצת השרים והזקנים, יחרם כל רכושו. וכן כתב הרמב"ם ז"ל (פרק כ"ד מהלכות סנהדרין): וכן יש לדיין תמיד כל, כפי מה שיראה לגדור פרצת הדת, ולחזק הבדק, או לקנוס אלם. והרי הוא אומר בעזרא: וכל אשר לא יבא לשלשת הימים, בעצת הזקנים, יחרם כל רכושו. מכאן: שהפקר ב"ד הפקר. ע"כ. ועוד, שהרי אפי' בדיני נפשות, היו ב"ד מכין ועונשין שלא מן התורה, כדי לעשות סייג לתורה, ומשום מיגדר מלתא, כדאיתא ביבמות פרק האשה רבה (צ'): כל שכן בממון הקל. ואחרי שהקהל יכולין להפקיע ממון, העובר על תקנתם; מעתה אם הסכימו: שהמקדש אשה שלא בידיעת הנאמנים, ושלא בפניהם; שיהיו המעות ההם, גזל בידו וביד האשה. לפי שהם מזכין אותם לפלוני, קודם נתינתם לאשה. מעתה: הרי קדושי, אינן קדושי; דהו"ל: כקדשה בגזל ובחמס. ואסיקנא בפ' האיש מקדש (נ"ב): דאינה מקודשת. ואע"ג דלא משמע להו לאינשי, דבכי האי גונא להו גזל; אפ"ה אינה מקודשת. דהא חמס לא משמע להו לאינשי דלהו גזל גמור כיון דיהיב דמי. כדאיתא בפרק זה בורר (כ"ה): הוסיפו עליהם החמסנים. מעקרא סבור: דמי קא יהבי, ולא מפסלי מדאורייתא, כיון דיהיב דמי. דחמס דכתיב באורייתא, בדלא יהיב דמי. דבלישנא דקרא: חמס היינו גזלן גמור, דלא יהיב דמי. אבל בלישנא דרבנן חמס בדיהיב דמי. כדאיתא בסוף פרק הכונס צאן לדיר (ס"א). וכיון דחמס בדיהיב דמי מורי ואמר דמי קא יהיבנא. ולא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו. ואפ"ה, אינה מקודשת כיון דשקיל מיניה, בעל כרחיה. דלא אמר רוצה אני. בנדון זה נמי אפילו תימא דלא משמע להו לאינשי דבכי האי גונא, להו גזל. אפילו הכי, אינה מקודשת כיון דמדינא הוי גזל. וכל שכן, אם עשו כן, בהסכמת החכם והזקן שבעיר, הרב רבי משה נ"ר. דאיכא תרת: בהסכמת הקהל, ובי דינא דאלימ. ואין לומר דאע"ג דהפקר ב"ד היה הפקר היינו שיכולין להוציא מידו, ולהפקירו ולאבדם ממנו. אבל בעודם בידו וברשותו, הרי הם שלו ויכול לקדש בהם את האשה. הא ליתא! דהא הפקר ב"ד הפקר, יליף לה רבי אלעזר בפ' השולח (ל"ו), ובפרק האשה רבה (פ"ט); מקרא דאלה הנחלות, אשר נחלו, אלעזר הכהן ויהושע בן נון, וראשי האבות למטות בני ישראל. וכי מה ענין ראשים אצל אבות? אלא לומר לך מה אבות מנחילין את בניהם, מה שירצו אף ראשים היו מנחילין את העם, מה שירצו. ומינה דמה אבות מנחילין ואומרים שדה פלונית לפלוני וזוכה בו מיד, אף קודם שיבא לידו אף ראשים מנחילים לכל מי שירצו, ואומרים ממון ראובן יהיה לשמעון, וזוכה בו שמעון מעתה ומשום הכי, תירץ רבא (בגיטין שם / ל"ו): גבי פרוזבול דהפקר ב"ד הפקר, ואפילו כרבנן, דאמרי שביעית דאורייתא תקון רבנן דלא תשמו. ואע"פ שהחוב ביד הלוה, וזכה בו מן התורה חכמים זכו אותו למלוה בפרוזבול, וזוכה בו מעתה. וכמו שפירש"י ז"ל, דרבא אתא לתרוצי מתני', אפי' לרבנן. וכן כתב הרשב"א ז"ל שם בחדושי וא"כ, אלו המעות אינן שלו, לקדש בהן את האשה. ואין אנו צריכים בזה לכל דמקדש, אדעתא דרבנן מקדש. שאין אנו צריכין לטעם זה, אלא במי שקדש קדושיין גמורין ומחמת אי זה ענין שאירע בגט והיה מן הדין, שיהיה הגט פסול מן התורה וחכמים ראו להכשירו, שלא כדין. כההיא דריש כתובות (ג) דמשום תקנת עגונות ופרוצות. וכההיא דפרק השולח (ל"ג) גבי בטלו, מבוטל. בהנהו אמר' דאע"פ שהקדושיין היו קדושיין גמורים עתה ראו חכמים להפקיע למסדע שהרי כשקדש, על דעתם קדש וכל זמן שהם ירצו להפקיעם, יהיו מופקעים. אבל בנדון זה, שהקהל בפ' הפקירו המעות, הרי קדשה בגזל. ואין קדושי קדושיין אף אם לא יקדש על דעתם. והיינו דבפ' חזקת (מ"ח), גבי תלוה ואקדישה דאמר' נמי התם הוא עשה, שלא כהוגן לפי עשו לו, שלא כהוגן ואפקיענהו רבנן לקדושיה מיניה. וכן נמי ביבמות פרק ב"ש (ק"י) בההיא דאותבוה אכורסיה. דאמרין נמי, כי האי לישנא. לא מדכרינן בה, טעמא דכל דמקדש, אדעתא דרבנן מקדש. שהרי כיון שהקדושיין נעשו שלא ברצון חכמים, הפקיעו אותן שהפקירו המעות, ועשו אותם מתנה ומיהו, כי אמר' במסקנא היכא דקדיש בביאה, שויהו רבנן לבעילתו בעילת זנות. בהנהו צריכים לטעמא דכל דמקדש, אדעתא דרבנן מקדש דאיך יפקיעו קדושי ביאה, אם לא מטעם זה? ואע"פ שהרשב"א ז"ל כתב בתשובה שאין לנו לומר אפקיענהו רבנן לקדושיה מיניה כי אם במה שמצאנו מפורש, בדברי רז"ל. אבל לא בכל מי שעשה שלא כהוגן שא"כ באומר לשלוחו צא וקדש לי אשה פלונית. והלך וקדשה לעצמו שהיא מקודשת אלא שנהג בו מנהג רמאות. היה לנו לומר הוא עשה שלא כהוגן, לפי עשו לו ואפקיענהו רבנן לקדושיין מיניה. אלא שאין אומרים כן, זולתי באותן שאמרו חכמים ז"ל בפ'י. ומטעם זה כתב המקדש בפני עדים, שהם פסולים לעדות מדרבנן, שצריכה גט. וחלק על הרב אלפסי ז"ל שכתב בתשובה שאינה צריכה גט דאפקיענהו רבנן לקדושיה מיניה. גם הרמב"ן כתב, בתשובת שאלה, זה לשונו והמפקיעים קדושיין בפסולי עדות דרבנן בר מינן, טעוניהו עליהו, וטעונן. מ"מ בנדון זה, אין אנו באין להפקיר הקדושיין מטעם עשה שלא כהוגן ואפקיענהו רבנן לקדושיה מיניה. אלא מפני שהקהל בפירוש קנסו אותן, והפקירו המעות ההם, ואבדו זכותו מהם. וה"ל כקדשה בגזל. והלא אמרו (פסחים ז') המקדש בחמץ מ' שעות ולמעלה אפילו בחטי קרדיניתא, דשרירין ויבישן אין חוששין לקדושיין. אע"פ שיש כאן ממון מן התורה, דאסור' דרבנן בלחוד הוא, כדאיתא התם אם משום שעות, כפרש"י ז"ל ואי משום חמץ נוקשה כפי רבינו תם ז"ל. אפילו הכי, כיון דאסרוה רבנן, הו"ל אסורי הנאה, ואין כאן שוה פרוטה דכותה הכא. ועוד, שאפילו היינו צריכין בכל הפקעת קדושיין, לטעם דכל דמקדש, אדעתא דרבנן מקדש הנה יש לנו לומר ג"כ: כל דמקדש, על דעת הקהל ותקנתם, הוא מקדש. כמו שמצינו: שהמקדש סתם; מקדש על דעת מנהג העיר. כדאמרין במציעא, פרק המקבל (ק"ד) הלל היה דורש לשון הדיוט. דתניא: אנשי אלכסנדריא מקדשיין; ובשעת כניסתן לחופה, באין אחרים וחוטפין אותן. בקשו חכמים לעשות בניהם ממזורים. אמר להם הלל הזקן: הביאו לי כתובת אמותיכם. מצא שכתוב בה: לכשתכנסו לחופה, הוה לי לאנתו. ולא עשו בניהם ממזרים. ובדאי, לאו כתובת אמותיהם של אלו, הביאו לו. דא"כ מאי: דורש לשון הדיוט; דקאמר? אלא כתובות בנות המדינה, הביאו לו. וכשראה שכתוב בהן כן, הכשיר את אלו. ואע"פ שאלו קדשום סתם; לפי שהמקדש סתם, באותו מקום: על סמך המנהג, שנוהגין לקדש על תנאי זה, קדש: שלא תהא מקודשת לו,

עד שתכנס לחופה. וכן פירש הרשב"א ז"ל. ולפ"ז, עלה בידינו: שיכולין הקהל לעשות תקנה זו. והמקדש כנגד תקנתם, אין קדושו קדושין, ואינה צריכה גט זהו מה שנ"ל בנד"ז = בנדון זה = להלכה. אבל למעשה, הייתי חוכך להחמי"ר, ולא הייתי סומך על דעתי זה, לחומר הענין: להוציאה בלא גט. אם לא, בהסכמת כל חכמי הגלילות. כי היכי דלמטיין, שיבא מכשורא/עיינ בכורות ג':/. והאל ינקנו משגיאות, ומהכשל בדבר הלכה. ויראנו נפלאות מתורתו. ושלום תורתך, האדון נ"ר, יגדל, וירבה, ויפרוץ, לרוב. כנפש משיב מפני היראה והכבוד למצותך מזומן, ובאהבתך נאמן. הנשבר והנדכה, יצחק ב"ר ששת זלה"ה.

שו"ת רבב"ז חלק ז סימן נא

שאלת ממני אודיעך דעתי על מעשה שאירע במצרים בבחור אחד שאמר שנתן מעות לנערה אחת לקדושין והעדים העידו שהם ראו שנתן לה המעות וזהו תופס/טופס/ העדות העדים הראשונים שהעידו במותב תלתא כחדא הוינא נחנא ב"ד דח"ל כד אתו ר' אברהם כרמונא ור' אברהם ישראל והעידו שביום ה' שעבר בשעה שיצאו מבהכ"נ ראו את ישראל אוקלניא שהיה עומד שם עם מורדוניא איניא בתו של ר' מאיר צרפתי בעברה הגדולה של הסולם שהוא בדהליץ של השער הפונה למבוי הקראים והוציא מחקו ר"י הנז' דינר זהב ויניציאנו ואמר להורדניא הנז' בחיי שתקחי זה הדינר בקידושין לי ולקחה אותו והלכה לה ומה שהעידו לפניו כתבנו וחתמנו ביום ל"ג ימים לחודש ניסן שנת הרפ"ג ליצירה פה מצרים והשו"ק = והכל שריר וקיים = עכ"ל תופס העדאת עדות הראשונה. וזה תופס העדאת עדות האחרונים במותב תלתא כחדא הוינא נחנא ב"ד דח"ל כד אתא קדמנא ר' אברהם ה' עזרא והעיד שביום ה' שעבר היה מכבד שער הבית של הבית שהיה דרכו היום הר' יוסף גבאי אותו הבית שער הפונה למבוי הקראים ויצא החכם הנז' ללכת לבהכ"נ ופתח לו הדלת ואחר שיצא החכם הנז' בעודו מכבד הבית שער הנז' ראה את רבי אברהם כרמונא ור' אברהם ישראל עומדים מחוץ לבית שער הנז' ואמר להם מה אתם עושים פה כי האבק עולה עליכם ואמרו לו יש לנו מעט עסק בכאן ומיד סגר הדלת כדי שלא יזיקם האבק ואחר שעה בא החכם הנז' מבהכ"נ ופתח לו הדלת ועלה לביתו וחזר וסגר הדלת ואח"כ נתעכב שם כשתי שעות והוא עושה מלאכתו ובכלל זה הזמן לא נכנס אדם בפתח הנז' וכן העיד ר' אברהם איל שארקי שביום ה' הנז' שהיה מכבד את הבית שער הנז' בחברת רבי אברהם ה' עזרא הנז' ושעברו הדברים כמו שאמר רבי אברהם ה' עזרא עכ"ל תופס העדות השניה ורצית לדעת דעתי בזה:

תשובה דבר זה נשאל לפני מוה"ר יעקב בי רב נר"ו והעלה שאין בית מיחוש כלל אקידושין אלו מכמה צדדים והוא היה אז בצפת ת"ו ואני עם שאר החברים הצרכנוה גט קודם זה ואפ"ה לא חשש החכם הנז' ומתוך דבריו אלה יתבארו בע"ה כל ראיותיו ואם ראוי לסמוך או לא ומה שיש לחקור הוא זה. תרי ותרי ספקא דאורייתא או דרבנן. עוד אי עבידי אנשי דטעו כל האי. עוד אי הויא עדות מוכחשת או מוזמת. עוד אם אפשר לקיים ב' העדויות. עוד אי תלינן טעותא בב' עדים או בב' כתות. עוד בלשון שאמר שתקחי זה הדינר לקידושין לי אם הוא לשון מועיל בקידושין או לא עוד יש לדקדק כי הבחור היה משודך עם הנערה כמה שנים ולבו גס בה אם מועיל לזה הענין או לא. עוד שהרי הבת גדולה לפנינו שדים נכוננו ושעריך צמח וואמרים/ואומרים/ שיש שם בצפת עד אחד שאומר שהיא נערה עדיין שלא בגרה בשעת קדושין אם נחוש לו. עוד אם ימצאו נשים מעידות ע"ז אם הם נאמנות או לא. עוד אם יש לה עתה סימנים אם נאמר כאן נמצאו וכאן היו או דילמא עתה נולדו וצריך עוד ו' חדשים. עוד אם יש במצרים תקנה שלא יקדש אלא ברשות ב"ד. עוד אם התקנה תועיל להפקיע הקדושין או דילמא לא הוי אלא עברייני לבד. עוד חכם שאסר אם רשאי חבירו להתיר. עוד כי בעדות השני אין כתוב זמן וכתוב בו ביום חמישי ולא ידעינן איזה חמישי: עוד אם יש לחוש לעדים השנים מפני שהם משרתי הבית. ומעתה איש עכ"ל אחת ואחת בעז"ה...

ולענין התקנת אי מהניא להפקיע הקדושין הנה החכם המורה כתב שאין לחוש באלו הקדושין כלל מפני התקנה והביא ראיה מתשובת הרב דוראן והריב"ש ז"ל ובשניהם כתוב היפך כי ריב"ש ז"ל היה מצריכה גט לחומרא כשיש תקנה להפקיע הקדושין וז"ל הרב דוראן ואם התקנה היא סתומה ולא פ"ל דבר מזה אלא אמרו שלא יהא רשות ביד אדם לקדש אשה אלא בשעת הנישואין ודאי הוא שעובר על נדרן ראוי הוא לעונשין אבל מספקא ליה אי אפקעות לקדושין מיניה או לא ולא שאני מסופק אם יש כח בידם ע"ז דודאי יפה כחם בזה אלא שאני מסופק אם היה דעת הצבור להפקיע הקדושין אם לאו ואין הדבר יוצא מידי ספק עכ"ל. הרי אתה רואה בעיניך שאפילו כשיש תקנה להפקיע היה מצריכה ריב"ש גט כ"ש במדינה זו שתקנה זו לא ראינוה אלא שמענו עליה בזמן הנגידים שעברו ולעולם לא הזכירו להפקיע הקדושין והקדושין מעולם לא הרהר אדם בהם ומעשים בכל יום ע"ז והיו מענישים את עידי הקדושין ואעפ"י שמשתי התשובות שכתב החכם היא ראיה גמורה שהיא צריכה גט אכתוב לך תשובת הרשב"א ז"ל וז"ל ששאלת יש תקנה בעיר הזאת בחרם וקנס שלא לקדש בת ישראל אלא בל ובש"ץ וכו' תשובה גט זה פוסל לכהונה חדא דמאן לימא לן דלא נתקדשה לו כהוגן אעפ"י שיש תקנה בחרם וקנס שלא לקדש אשה אלא בל ובש"ץ דילמא עבר וקדש אי לא ידע וכו' הרי לך בהדיא דעברייני הוי והקדושין קדושין ואם לא ידע בתקנה אפילו עברייני לא הוי וכ"ש במצרים שאין תקנה זו ידועה ומפורסמת אפילו לחכמים...

הכלל העולה מצריכה האשה גט והכי הוה שהרצו אותו כמעט עד שנתן לה גיטה כאשר ראוי לעשות. הנלע"ד כתבתי דודן זמרא: